מפניני הפרשה - מאמר

חיים טובים שאלנו ממך

נראה שאין מצווה חגיגית ופומבית יותר מאשר הבאת הביכורים. שואל על כך האלשיך וז"ל: "**מה קול החדרה הזאת על פחות משווה חצי דינר?! שיצא איש מביתו ומעירו, וילך רגלי בגלל אשכול ענבים אחד, ומן התאנים ומן הרימונים מעט מזעיר, וישים בטנא, ועל כתף ישאנו אם דל ואם עשיר, ואפילו אגריפס המלך!**

ויתקבצו יחד כל בני עיר ועיר בחליל ומיני זימרה בשירי זמר. ובכל עיר שיבואו בה, יצאו לקראתם זקניה ושופטיה ורבים משריה, לפי כבוד הנכנסים בהלל והודיה לה', עד שערי ירושלים.

והולך לפניהם שור וקרניו מצופות זהב ומעוטרות בעטרות זית, ובהגיעם לשערי ירושלים ירימו קול ואומרים: 'שמחתי באומרים לי בית ה' נלך, עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים'?!"

ועוד שאל: "מה ראו חז"ל לומר: "**בראשית ברא אלוקים**" – **בשביל הביכורים שנקראו "ראשית"**, **שנאמר**: "**ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך**". **הלא יפלא, מה גדלה המצווה הזאת, שעליה לבדה נברא העולם?**"

התשובה, מתומצתת כולה במשפט אחד בדברי רש"י הקדוש: "**ואמרת - שאינך כפוי טובה!**" הקב"ה הרי נותן לנו הכל - חיים ובריאות, אושר, נחת, משפחה וחברה, פרנסה וכלכלה – מה לא?! תמורת כל אלו, מה הוא דורש מאיתנו? לא כלום, רק דבר אחד: שלא נהיה כפויי טובה, שנאמר לו תודה. זהו הטעם לברכות שלפני האכילה. לדעת כי "לה' הארץ ומלואה", ושהוא נתנה ברצונו לבני אדם.

משל למה הדבר דומה, אמר האלשיך הקדוש, למלך שנתן לעבדו שדה, שיעבדה וישמרה. עמל העבד בשדה וטיפח את הפרדס, והניב פירות נאים. נטלם העבד והניחם בטנא, עלה אל ארמון המלך ואמר לו: "**ראה נא, אלו פירות שדך, ולא העזתי לאוכלם לפני שאציגם בפניך. שהרי אין השדה שלי, ואין פירותיה שלי!**" כראות המלך את הכנעת העבד, אמר לו: "**יהי לך כל שאר היבול!**"...

על מה עלינו להגיד תודה? דרכו של אדם, שאין הוא מעריך כראוי את מה שיש לו, למה? מפני שזה נראה לו כמובן מאליו. לכן בא הפירוט של התוכחה הנוראה. להראות, עד כמה יכול היה חלילה להיות גרוע.

תודה, ריבונו של עולם, על בריאות הגוף, שלא הוכינו "**בשחפת ובקדחת ובדלקת**". תודה, ריבונו של עולם, על בריאות הנפש. שלא הוכינו חלילה "בשיגעון" ו"תימהון לבב". תודה על המים לשתיה, תודה על הלחם לאכילה, תודה על הכל. איזו בקשה אנו מבקשים בימים הנוראים מכוונים בכל מילה - הלא בבקשת: "**בספר חיים, וברכה, ושלום, ופרנסה טובה, וגזירות טובות, ישועות, ונחמות, נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום!**" איזו סידרת בקשות נפלאה! – אבל רבי יהזקאל לוויינשטיין זצ"ל סיפר, שרבי ישראל מסלאנט זצ"ל היה מאריך ב"זכרנו לחיים" יותר מכל התפילה כולה! "**חיים שאל ממך, אורך ימים עולם ועד**"...וכשזה המבט, יודעים להודות מכאן והלאה על פרט ופרט. על הבריאות, על הפרנסה, על המשפחה, החברה, המעמד והשם הטוב, על הכל, בידיעה שדבר אינו מובן מאליו – ואם יודעים לומר תודה, מקבלים פי כמה יותר, ובמאור פנים. תשאלו כל אבא. כך נבקש בראש השנה הבא עלינו לטובה, וכך "**תחל שנה וברכותיה**"!

בין אדם לחבירו

כמה מצער שילדים שהוגדרו כ"בעיתיים" נחלו כשלון אך ורק בגלל שלא הובנו כהלכה על ידי מורה, שהדביק להם תוויות אשר פגעו בתדמיתם בעיני כל מוריהם לעתיד. לכן על המורה להשתדל בכל כוחו להבין עד תום את התנהגותו של כל תלמיד, ולא ימהר לגנות. חיוני ביותר שהתלמיד ירגיש בנוח בבואו לבטא את רגשותיו האמיתיים בפני מורו. ארבעת התנאים הראשונים של דיבור לתועלת, דורשים שיחה מלב ללב עם התלמיד לפני שמדווחים על בעייתו, למעט כשיש חשוש מפני סכנה של ממש.

שואל ומשיב

שאלה: מהי הדרך לבקש סליחה ולהתפיים בפרט בעשרת ימי תשובה?

תשובה: המבקש סליחה מחברו צריך לפרט בפניו את החטא, אבל אם לדוגמא לא נודע לחבר שסיפרו עליו לשון הרע, אם יש חשש שפירוט החטא יגרום לחבר צער ובושה, עדיף שלא יפרט את החטא, אבל יתאמץ בכל כוחו לבטל את השפעת דבריו הרעים על ידי שירבה לספר בשבחו ויכחיש את דברי הגנות הקודמים שאמר.

לכתחילה הפוגע בחברו יבקש ממנו סליחה בעצמו. ואם הוא מתבייש או שהוא סבור שדווקא ע"י שליח חברו יתרצה יותר, יבקש סליחה ע"י שליח. אם חברו לא התפיים בראשונה, ילך אליו עם שלושה אנשים ויבקש ממנו סליחה בפניהם. אם לא התפיים, ילך אליו שוב עם שלושה אנשים וינסה לפייסו. ואם גם בכך לא התפיים, ילך אליו פעם שלישית עם שלושה אנשים לפייסו. ואם לא התפיים, אינו צריך להתאמץ עוד לפייסו, וזה שלא מחל הוא החוטא. אבל אם פגע ברבו, אפילו לא רבו המובהק, ילך אליו עוד ועוד עד שימחל לו.

ראוי לנפגע לא להיות אכזר מלמחול, שאמרו חכמים: כל המעביר על מידותיו, מעבירים לו על כל פשעיו. אבל אם הוא אינו מתרצה, גם אין מתרצים לו בשמיים על עוונותיו. אמנם כאשר כוונתו להיטיב לחוטא, כדי שילמד להיזהר בזה לעתיד, אפשר שלא למחול עד שיבקש סליחה שוב ושוב כהדרכת חכמים. אלא שהואיל וכבר ביקש סליחה, צריך הנפגע להסיר מליבו שנאה וכעס.

החושש שאם ימחל לחברו, ישוב זה לפגוע בו, אינו חייב למחול לו. וכן מי שחברו הוציא עליו שם רע וגרם לפגיעה משמעותית בשמו הטוב, אינו חייב למחול לו, מפני שיש ששמעו את דיבתו ואינם יודעים שמוציא הדיבה התחרט על כך. ואע"פ כן, אם מוציא הדיבה התחרט באמת ואף סיפר זאת לרבים והשתדל לבטל את השפעת דבריו הרעים, מידת חסידות וענווה לסלוח לו.

אם זה שנפגע ממנו מת, על הפוגע להביא עשרה אנשים ולהעמידם על קברו, ויפרט בפניהם את חטאו, ויאמר שחטא בזה לאלוקי ישראל ולפלוני זה. והם ישיבו לו: "מחול לך, מחול לך, מחול לך". ומנהג טוב לפני יום הכיפורים לבקש סליחה ומחילה מכל חבריהם ומכריהם, אך יש להשתדל באמת לבקש סליחה.

מפניני הפרשה - רעיון

מצוות הביכורים ומידת הענווה

"**ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלוקיך נותן לך**..." בפסוק זה ובפסוקים שבהמשך מתוארת מצוות הבאת הביכורים. טעמים רבים הובאו על ידי הפרשנים למצוות הביכורים, להלן מספר טעמים:

א. ריסון יצר האכילה, שהרי ידוע שאדם הטורח בגידול פירות, חפץ מאוד באכילת הפרי הראשון. **ב.** לעקור מהאדם את תכונת כפיות הטובה, ע"י הכרה שידע שהכל מה', לכן הפירות ניתנים לכהן. **ג.** ללמד שגם בימי הטובה אין לאדם לשכוח את ימי הרעה, לכן בשמחה של הבאת הביכורים מזכירים את ימי הרעה בגלות מצרים. ד. עקירת מידת הגאווה ונטיעת מידת הענווה באדם, שהרי אפילו אגריפס המלך בכבודו ובעצמו נתחייב בהבאת הביכורים.

נראה כי אפשר לפתח עוד ולהרחיב בטעם הרביעי – פיתוח מידת הענווה. בסוף פרשת הביכורים נאמר: "**ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוקיך ולביתך, אתה והלוי והגר אשר בקרבך**" - שואלים על כך, מה שייך לצוות על מצוות שמחה בהבאת הביכורים, הרי יש בעם גם עניים אשר יבולם זעום, וכיצד ישמחו?

נראה לומר כי השמחה בהבאת הביכורים אינה רק עבור היבול הרב שזכה בו האדם, אלא על עצם העובדה שזכה לקבל מתנה מאת ה'.

כפי שאומר דוד המלך נעים זמירות ישראל, "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך..." (תהלים ה' – ח') דוד המלך מדגיש בזה שעצם הזכות לבוא לבית ה' הוא חסד מאת ה' וזוהי כבר מתנה אמיתית. ניתן לראות מציאות זו גם בין בני אדם הדבר כך, אדם המקבל מתנה מאדם חשוב ומכובד שמח בעצם קבלתה, אף אם מדובר בחפץ שאינו בעל ערך רב.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

שלמה בן חנה יהזקאל ע"ה | רס"ר גלעד בן ושרית אלמליה הי"ד
סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר הי"ד | ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה
יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ע"ה | אדגר בן הלן בן גיאת ז"ל
יצחק בן נוריג'אן אריאל ז"ל | מאיר בן אליהו שלום ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב ז"ל הי"ד
אידה בת פיבי אוחיון ע"ה | חנה שלום בת מרים טיירי ע"ה
אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה | אלישבע בת רבקה טלקר ז"ל
פרלה בת סעודה בן טולילה ז"ל | רחל בת שלמה יעקב ז"ל

בס"ד יט' לחודש אלול ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גיליון מספר 48
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת כי תבוא
מפטירים

"קומי אורי כי בא אורך"
(ישעיה פרק ס')

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת:	18:32
יציאת השבת:	19:30
זמן רבנו תם:	20:07

מהלכות תקיעה בשופר עפ"י שו"ע מסימן תקפה' ופוסקים אחרונים

הקדמה

במדרש ויקרא רבה פרשה כט' מובא: "**וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו...אמר רב הונא ברבי יצחק מלמד שהראה הקב"ה לאברהם את האיל ניתש מחורש זה ונסבך בחורש זה. אמר הקב"ה לאברהם כך הם עתידין בניך נאחזין באומות ונסבכין בצרות ונמשכין ממלכות למלכות מבבל למדי ממדי ליון ומיון לאדום ומופן ליגאל בקרניו של איל הדא הוא דכתיב** (זכריה ט') "וה' עליהם יראה ויצא כברק חצו. **רבי אבא בריה דרב פפי ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר כל ימות השנה ישראל עוסקין במלאכתן ובראש השנה נוטלין שופרותיהן ותוקעין לפני הקב"ה והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים אימתי בחדש השביעי**".

פרטי הלכה

א. כתוב בתורה לגבי ראש השנה "**יום תרועה יהיה לכם**", מכאן שמצוות עשה מהתורה לשמוע קול שופר בראש השנה, ולמדו חז"ל שיש לשמוע תשע קולות, בשלוש קבוצות שכל אחת תכלול - תקיעה תרועה תקיעה. ומספק שנפל בסוג התרועה, תוקעים מספר רב יותר של תקיעות.

ב. שופר של ראש השנה מצוותו בשל איל וכפוף, ובדיעבד כל השופרות כשרים, כגון של יעלים ועיזים בין פשוטים ובין כפופים, ומצווה בכפופים יותר מאשר בפשוטים. ושופר של פרה פסול בכל מקרה (שו"ע תקפו' א'). כפוף - כדי שיכפפו את לבם להקב"ה בתפילה. (שולחן ערוך הרב תקפו')

ג. היה קולו עבה או דק מאוד כשר, מפני שכל הקולות כשרים בשופר (שו"ע תקפו' – ו'). אפילו אם קול השופר חזק ונעים, אלא שהתוקע תקע בו ולא השמיע קול יפה, כשר. (כף החיים תקפו'– מט').

ד. נכון שהתוקע או תלמיד חכם בצבור יאמר לקהל לפני התקיעות דברים לעוררם לתשובה שלימה, וזכות הרבים תלויה בו. (ילקוט יוסף).

ה. צריך לתקוע מעומד (שו"ע תקפה' א') - דבר זה נלמד מלשון הפסוק "**יום תרועה יהיה לכם**", היות וגם בספירת העומר נאמר "**וספרתם לכם**", ונאמר מהחל חרמש בקמה – דרשו אל תקרי "**בקמה**", אלא **בקומה**. מכאן שכל מצווה שנאמר בה לכם, צריך לקיימה במעומד.

ו. בזמן התקיעות אין לתוקע לסמוך עצמו על דבר, באופן שאם ינטל אותו דבר יפול (כף החיים תקפה' - ד'), ואם סמך עצמו או תקע במיושב יצא ידי חובה, שהרי גם בספירת העומר אם ספר במיושב יצא ידי חובה. (כף החיים תקפה' - ה').

ז. נוהגים לתקוע על הבימה במקום בו קוראים (תקפה' א' בהגה) – מכמה טעמים: מפני כבוד הציבור, כדי לעורר זכות על עם ישראל שקיבלו התורה "בנעשה ונשמע" ועמים אחרים לא רצו לקבל, ומעמד הר סיני התורה ניתנה בקול שופר, ועוד. (כף החיים תקפה' – ח')

ח. צריך שהתוקע יכוון להוציא שומעי התקיעות ידי חובה, והשומעים יכוונו לצאת בתקיעותיו. טוב שהתוקע יאמר בפירוש לפני שמברך "**הריני מכוון בברכת השופר ושהחיינו בתקיעות מיושב ומעומד, שאני תוקע להוציא את השומעים ידי חובה**". (כף החיים תקפה' יב')

ט. צריך לכסות את השופר בזמן הברכות שלפני התקיעה ויש לאחוז בו בידו הימנית, כמו בכל דבר שמברכים עליו. כמו כן צריך לכסות את השופר בין התקיעות בזמן שלא תוקעים בו (כף החיים תקפה' – יד').

י. נשים פטורות ממצוות השופר, מפני שזו מצוות עשה שהזמן גרמא, וכבר נהגו נשות ישראל להשתדל בקיום מצווה זו. לכן אשה שלא יכלה להגיע לבית הכנסת, מותר להביא תוקע לביתה לתקוע עבורה.

יא. אשה ספרדית לא תברך על מצווה זו כדעת מרן השו"ע שאין לנשים לברך על מצוות עשה שהזמן גרמן (שו"ע תקפט'-ו'), ומנהג נשות אשכנז לברך על מצוות השופר ועל כל מצוות עשה שהזמן גרמן (הגה תקפט' ו'). מכל מקום אין למחות בחוזקה בנשים ספרדיות המברכות, מפני שיש להם על מי שיסמכו (לדעת החיד"א בברכי יוסף רשאות לברך).

יב. לאחר שמברך התוקע "לשמוע קול שופר" ושהחיינו, תוקע תשר"ת שלש פעמים, תש"ת שלש פעמים ותר"ת שלש פעמים (שו"ע תקפה' – ב'). וטוב שהתוקע יתקע בצד ימין אם אפשרי לו, ושיכוון את השופר כלפי מעלה, שנאמר "עלה אלוקים בתרועה (שו"ע תקפה' ב' בהגה).

יג. כאמור טוב שהתוקע יתקע בצד ימין של פיו, אולם אין זה מעכב, ואם יש תוקע הגון שאינו יודע לתקוע בצד ימין רק בשמאל, ולעומתו יש תוקע איש פשוט שיודע לתקוע בצד ימין, ההגון וירא שמים קודם. (ילקוט יוסף)

יד. העיקר בתקיעות לכוון לצאת ידי חובת המצווה לשמוע קול שופר, ולכן אין להפסיק בין תשר"ת לתש"ת, ובין תש"ת לתר"ת כדי לומר וידוי, לספרדים ו"יהי רצון" לאשכנזים, כמו שכתוב בכמה סידורים, כי יש בזה חשש להפסק בין הברכות לתקיעה, וחשש ברכה לבטלה. אדם שרוצה להתוודות במשך התקיעות, יש לבקש מהתוקע שיעשה הפסקה קלה בין סדרי התקיעות, ויתוודה בהרהור הלב, ולא לומר את הוידוי בלחש.

טו. אחר התפילה אסור לתקוע שלא לצורך שום קול, מאחר וכבר יצא ידי חובה, והתקיעה שבות ולא הותרה אלא לצורך מצווה. לקטן פחות מגיל בר מצווה, שהגיע לחינוך, מותר לתקוע להתלמד, ואין בזה שום איסור.

טז. אם התחיל לתקוע ולא יכול להשלים, ישלים אחר ואפילו שלשה או ארבעה, ודי בברכה שבירך הראשון, בתנאי שהתוקעים האחרונים היו שם בשעת הברכה. (שו"ע תקפה' – ג').

יז. אם מניעת התקיעה היא מהשופר, מותר לשוטפו במים וכדומה, יש אומרים שמותר להופכו ולקרא לתוכו "ויהי נועם...". ויש אוסרים מפני שאינו סגולה בדוקה הרי זה הפסק בענייני התקיעה. ונראה כי למעשה יש לנהוג כך: אם זה קורה בתקיעות דמעומד מותר לומר את הפסוק כנ"ל, אך בתקיעות דמיושב אין לאומרו מחשש להפסק. (כף החיים)

פינת העורך

"**ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה...שם בסתר**" פשט פסוק מתייחס לעושה פסל ומסכה בעבודת אלילים בסתר. אולם בספר אבני אזל כתב שיש סוג חמור יותר של "סתר" - אלו שבאים עם רעיונות שהם בגדר "פסל ומסכה", "ושמים בסתר" – ומצניעים זאת במסווה של דיבורים נאים ורעיונות נעלים, כגון: "שוויון", "שלום", "צדק חברתי" וכדומה, משום ש"פסל ומסיכה" הנראים בעליל פחות מסוכנים מאלו העטופים באיצטלה של מלים יפות ומושגים מקודשים.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לילדנו היקרים בניימין (ביני) ורחלי בוחניק לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם - משפחת בוחניק הי"ו ומשפחות אמר ואלקובי הי"ו - יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לאסתר הדסה ושמעון בן חמו הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם משפחת ביטון הי"ו ומשפחת בן חמו הי"ו. יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

האם הריח הוא הנאת הגוף או הנשמה

בהנאה מריח טוב נראה לכאורה שבניגוד להנאה מאכילה ושתיה, אין הנאה ממשית לגוף, כמו כן, גם מהמקור שמהווה אסמכתה לתקנת חז"ל לברך ברכת הריח: **"כל הנשמה תהלל יה"**, נראה לכאורה שההנאה מריח טוב היא הנאה לנשמה.

סיכום

אמנם בהנאה מריח טוב בניגוד להנאה מאכילה ושתיה, אין הנאה ממשית הנכנסת לגוף.

מהמקור שמהווה אסמכתה לתקנת חז"ל לברך ברכת הריח: **"כל הנשמה תהלל יה"**, נראה לכאורה שההנאה מריח טוב היא הנאה לנשמה.

מפסיקת מרן בשו"ע נראה שסובר שאמנם הנאת הריח היא על ידי חוש הנשימה, אבל יש בה הנאה לגוף, ולכן פסק שמי שאין לו חוש ריח (זמני או קבוע) ומשום כך אינו מריח, לא יברך את ברכת הריח.

השוני בין הנאת הריח לראיה קול ורחיצה

מקור בתלמוד

במשנה במסכת ברכות נא: מובאת מחלוקת בין בית שמאי לבית הלל לגבי סדר הברכות בברכת ההבדלה.

"בית שמאי אומרים: נר ומזון בשמים והבדלה, ובית הלל אומרים: נר ובשמים מזון והבדלה. בית שמאי אומרים: שבראי מאור האש, ובית הלל אומרים: בורא מאורי האש..."

הרמב"ן

הרמב"ן בחידושיו למסכת ברכות נא: מבאר שאין לברך על שאר הנאות כגון הנאה מאור האש והנאה מרחיצה כיון שלא תיקנו חכמים ברכות על הנאות שאינם נכנסים לגוף, לדעתו ברכת "מאורי האש" היא ברכת שבח.

שולחן של ארבע

בספר שולחן של ארבע סוף שער א' ביאר שהנאת הקול אין בה ממש ולכן לא תיקנו חכמים לברך עליה, אבל הנאה מריח טוב, אמנם בריח אין ממשות, אבל הוא בא מדבר שיש בו ממש, לכן תיקנו חכמים לברך עליה.

סיכום

כשם שתיקנו חכמים לברך על הנאה הבאה לאדם ממאכל שאוכל או ממשקה ששותה, כך תיקנו חכמים שיש לאדם לברך על הנאת מריח טוב. אבל לא תקנו חכמים לברך על הנאה משמיעת קול נעים או הנאה ממראה נאה, או הנאה מרחיצה וסיכה, מפני שמהנאות אלו אין ממשות שנכנסת לתוך גופו של האדם, ואילו בהנאת הריח, חלקיקי הריח נכנסים לגוף.

כמו כן מפני שבהנאה מריח טוב, הריח יוצא מגוף הפרי או מין הבשמים, ואילו בשאר ההנאות ההנאה אינה יוצאת מעצמות הדבר.

ונראה שיש סיבה נוספת לכך והיא שלברכת הריח מצאו חז"ל אסמכתא בפסוקים לברך עליה, ולשאר ההנאות לא מצאו אסמכתא לברך על הנאתם.

ברכת הריח לפני הרחה – עובר לעשייתן

המקור בתלמוד

מוגמר הוא קטורת של בשמים שונים הנשרפים באש ומעלים ריח נעים אגב שריפה.

בגמרא במסכת ברכות דף מג. מובא דיון בשאלה מאיזה שלב ניתן כבר לברך על מוגמר, והמסקנה היא שיש לברך עליו משעה שעולה תמרתו, שאז כבר עלה ריחו וכאשר בדעתו להריח אותו וליהנות מריחו.

"אמר רבי זירא אמר רבא בר ירמיה: מאימתי מברכין על הריח - משתעלה תמרתו. אמר ליה רבי זירא לרבא בר ירמיה: והא לא קא ארח! - אמר ליה: ולטעמיך המוציא לחם מן הארץ דמברך - והא לא אכל! אלא - דעתיה למיכל, הכא נמי דעתיה לארוחי".

מפרש רש"י

על הריח - של מוגמר. תמרתו - קיטור העשן שמתמר ועולה. הא לא ארח - לא הריח בו עדיין, ולא נהנה.

נראה לומר שהגמרא מבררת זאת, מפני שכמו כל ברכות הנהנין צריך לברך אותן לפני ההנאה וסמוך ככל האפשר להנאה, בדומה לכלל: **"כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן"** (ולא עובר לעובר).

שאלתו של רבי זירא: כיצד יברך כבר משעלתה תמרתו של המוגמר, הרי עדיין לא הריח, צריכה ביאור – הרי גם בשאר ברכות הנהנין לא מצאנו חובה ליהנות מהדבר לפני שיברך עליו?

צל"ח

בספר צל"ח על מסכת ברכות דף מג. ביאר ששאלת רבי זירא נבעה מכך שבשאר ברכות הנהנין חייב שיהיה לאדם קשר עם הדבר שהוא מברך עליו, כגון שיאחז אותו ביד ימינו, ואילו את עשן המוגמר אי אפשר לאחוז ביד, לכן חשב רבי זירא שאולי במוגמר צריך הוא קודם "לאחוז את ריחו" – כלומר להריח בו תחילה.

"ולכן נלע"ד דכל הברכות הוא מברך ברכת הנהנין בשעה שנוטל הדבר בידו, אבל המוגמר מונח על השולחן והמברך אינו אוחזו בידו וגם עדיין לא הריח בו, היה רבי זירא סבר שלא שייך לברך עליו קודם שיבוא הריח אל המברך.

ורבי ירמיה אמר לו שאפילו במוגמר מברך תיכף משתעלה תמרותו, והקשה לו רבי זירא והא לא קא ארח.

ועל זה השיבו רבי ירמיה כיון דסבירא לך שקודם שארח לא שייך ברכה שעדיין לא נהנה, אם כן המוציא גם כן, וכי על האחיזה מברך והרי על האכילה מברך והא לא אכל".

ביאור הלכה

וכן כתב בביאור הלכה סימן רטז' סעיף יב' ד"ה "קודם שיגיע" – שאפילו שאינו תופס את המוגמר בידו אין זה נחשב ל"קודם דקודם", כמו שפסק מרן בסימן קס"ז סעיף ג' לעניין הברכה על הלחם, משום ששם מחסר הלקיחה בידו והאכילה, מה שאין כן במוגמר לא מחסר אלא רק את ההנאה מריחו וזה נקרא קודם לעשייתם.

פסיקת הרמב"ם

להלכה נפסק שגם בברכה על הנאת הריח יש לברך לפני הרחת הבשמים, וכן פסק הרמב"ם במספר מקומות: בהלכות ברכות פרק א' הלכה ב'.

"ומדברי סופרים לברך על כל מאכל תחלה ואח"כ יהנה ממנו, ואפילו נתכוין לאכול או לשתות כל שהוא מברך ואח"כ יהנה, וכן אם הריח ריח טוב מברך ואחר כך יהנה ממנו, וכל הנהנה בלא ברכה מעל".

וכן פסק להלכה בהלכות ברכות פרק ט' הלכה א': "כשם שאסור לאדם ליהנות במאכל או במשקה קודם ברכה, כך אסור לו ליהנות בריח טוב קודם ברכה", ובהלכה ב':

"אין מברכין על המוגמר עד שתעלה תמרתו, וכיצד מברכין עליו, אם היה זה הנשרף שנתן ריח מעץ מברכין בורא עצי בשמים, ואם היה עשב עשבי בשמים, ואם היה ממין חיה וכיוצא בה מברך עליו בורא מיני בשמים".

פסיקת הטור

כן פסק להלכה הטור בסימן רטז' שיש לברך על הנאה מריח טוב תהיה לפני שמריחים, כמו שיש לברך על הנאה מאכילה ושתיה לפני האכילה או השתיה.

"ברכת הריח כשם שאסור ליהנות באכילה ובשתייה עד שיברך כך אסור ליהנות מריח טוב עד שיברך ויברך קודם הריח כמו שמברך על האוכל קודם האכילה אבל לאחריו אינו צריך לברך כלום".

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ו' בתהלים פותח בפסוק: "**למנצח בנגינות על השמינית מזמור לדוד**". מלבי"ם מבאר שאת המזמור הזה אמר דוד המלך, כשחלה במחלה כבידה וארוכה אחרי מעשה בת שבע, כשהוא מתמודד עם שני דברים. א – מחלתו הקשה. ב – האויבים שלו שמירדו את חייו. יוצא אם כן שבאותה תקופה היו לדוד המלך שני אויבים הפנימי – מחלתו, והחיצוני אויביו: "**מבואר כי מזמור זה התפלל עת חלה חולי כבד וארוך, אחר מעשה של בת שבע, כאשר קבלו חז"ל, והתפלל על חליו (ב' ז'). אבל גם אויביו שטמוהו וימררוהו בעת החיא, עד שהורע זה בעיניו יותר מן חליו, והתפלל גם עליהם (ז' יא'), עד שהמזמור בכללו, ידבר על שני מיני האויבים המכתירים את האדם, האויב הדבוק בו מתולדתו, שהם מזגי גופו ולחותיו המתקוממים עליו להחליאו ולהמיתו, והאויבים החיצוניים שהם זולתו מבני אדם:**

את פסוק ב': "**ה' אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני**" מבאר מלבי"ם שדוד המלך מתייחס לשני מיני כעס: אף וחמה ומבאר את ההבדל ביניהם: "**יש הבדל בין האף ובין חמה, שהאף הוא הכעס הנגלה, והחמה היא תבערת אש הכעס בנסתר בנטירת שנאה ואיבה, ויהיה לפעמים אף בלא חמה אם רק מראה לו פנים נזעמים ואהבה במצפוניו, וחמה בלא אף אם מסתיר אפו ואיבתו, ויש הבדל בין תוכחה וייסור. התוכחה היא בדברים רכים, והייסור בו יאסור את נפשו בדברים קשים או ביסורים ממש, ותוכחת ה' עלי עוון, הוא לפעמים שלא יחטא בעתיד, וזה נקרא תוכחה, ודוד בקש שתוכחה זו לא תהיה באף רק בדברים רכים כאב את בנו.**

ולא הוצרך לבקש שלא יהיה בחמה ונטירת איבה, כי האויב לא יוכיח ולא ישתדל להשיבו אל דרך הנכונה, והתוכחה המגולה תהיה תמיד מאהבה מסותרת, ולא בקש רק אל באפך תוכיחני, ולפעמים יביא ה' יסורים על האדם בעבור החטא שכבר חטא, וייסורים האלה בהכרח הם באף, כי המיסר מראה בנגלהו שקוצף על המיוסר, ולכן בקש שעכ"פ אל בחמתך תיסרני. שלא יהיה מאיבה פנימית ונטירת שנאה כאויב המיסר, רק כמו שכתוב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך, ואמר ואהבו שחרו מוסר".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית.

את פרק ב' פסוק ג': "**כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך**: ביאר מלבי"ם, שהבינה היא התבוננות האדם מעט מעט ומוסיף דעת להוציא דבר מדבר, ואילו תבונה היא מבט כללי שכולל כל הדברים, והשגתה היא בראיה מרחוק.

את פסוק ד': "**אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה**" - מבאר המלבי"ם, כביטוי של היגיעה שמתייגע להעמיק בדברי החכמה העמוקים.

את פסוק ה': "**אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא**" מבאר מלבי"ם שיראת ה', היא ראשית החכמה, שהרי החוכמה מתנגדת ליצר הלב, ולכן הם לא יופנמו ויחוקקו בלב האדם אלא ע"י יראת ה'. אבל יש לדעת שללא חוכמה, לא יהיה לאדם יראת ה', שהרי אי אפשר לאדם להבין את גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, המלמדת אותו ללכת בדרכי ה'.

"**כבר התבאר כי ראשית חכמה יראת ה', שאחר שחקי החכמה אין עליהם מופת והם מתנגדים ליצר הלב, אי אפשר שיחקו חקי החכמה בלב אלא ע"י יראת ה', וכמ"ש חז"ל אם אין יראה אין חכמה, שע"י יראת ה' יקבעו בלבו חקי החכמה אשר צוה ה' ונתנם לבני אדם, אולם אמרו עוד שאם אין חכמה אין יראה, שא"א שיבין אדם גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, שהיא תלמדהו ללכת בדרכי ה' ועל ידה יבין גדולתו של יוצר בראשית, עד שיבין יראת ה'...**"

ועוד, אפילו שהחכמה אינה נודעת ע"י החוש והמופת, ע"י היראה יקבעו בליבו אמונה אומן חקי החכמה הנתונים מאלוקי עולם אשר הוא ירא מגדולתו, ויורגל בהם עד שישובו להיות אצלו כדברים הנודעים בחוש וכמושכלות, אמנם אם יוסיף בבקשת החכמה לבקשה ככסף וכמטמונים, אז יבא למדרגה למצוא דעת אלוקים, והם הידיעות הנשגבות בענייני האלוקות כמו מעשה בראשית ומעשה מרכבה שאין מופרים אותם אלא לחכם ומבין מדעתו".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. ממתי התחייבו בני ישראל להתחיל להביא ביכורים?

א. מיום מתן תורה. ב. מהיום בו נכנסו לארץ ישראל.

ג. מהיום בו כבשו את הארץ וחילקו אותה. ד. מבניין בית המקדש.

2. איזו מידה טובה מקנה קיום מצוות הביכורים לאדם?

א. מידת ההסתפקות במועט. ב. מידת ההתחשבות בזולת.

ג. מידת הענווה. ד. כל התשובות נכונות.

3. איזה הר הוא הר הברכה?

א. הר גריזים. ב. לא משנה, העיקר שיהיה הר בארץ ישראל.

ג. הר סיני עליו ניתנה התורה. ד. הר הרמון.

שאלה עפ"י פירוש ספורנו - כיתות ד' עד ח'

7. "...כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלוֹקֶיךָ..." (פרק כח') למה הכוונה?

א. תקיים מצוות ה' באהבה רבה. ב. אם מקפידים על בין אדם לחבירו.

ג. כשתהיה התורה עיקר והמלאכה עראי. ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. למה הכוונה - "בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ" (פרק כח')?

א. להצלחה מסחרית בקניה ובמכירה. ב. לצאת מהבית ולחזור בשלום.

ג. היציאה מהעולם בלי חטא כמו הביאה אליו. ד. א' וב' נכונות.

5. "...וּבַדַּלְתֶּךָ וּבַחֲרֵחֶךָ וּבֶחֳרֵכֶךָ..." (פרק כח') למה הכוונה - "בַּחֲרֵחֶךָ"?

א. קשיי נשימה עם חירחורים. ב. חֲרֵחֶךָ - לשון חררה שהוא חום גבוה.

ג. מחלה שגורמת לחום פנימי ולצימאון תמידי. ד. כל התשובות נכונות.

6. לאיזו תכונה של הנשר הכוונה: "...כאשר ידאה הנשר..." (כח')?

א. להגיה בפתאומיות. ב. לעוף לטווחים גדולים ולמקומות רחוקים.

ג. לעוף בעוז ותקיפות, כמלך העופות. ד. לאכול מטרפו, אך לא לכלותו.

שאלה עפ"י פירוש ספורנו - כיתות ד' עד ח'

8. "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת..." (פרק כט') לאיזו ברית הכוונה?

א. למצוות ברית המילה. ב. לברית שכרת איתם ה' בהר סיני.

ב. לברית שיכרתו בהר גריזים והר עיבל. ד. ללמד את התורה לבנים.

ברכות והודעות

"שיר השירים – קודש קדשים..." (זוהר פרשת תרומה) – הזדמנות!!!
מצטרפים לשיעור חדש – שיר השירים ביאור נאולי מעמיק - גברים ונשים - ביום שבת בשעה 16:15 - בבית הכנסת הספרדי.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי על ידי כעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941